

اشاره

امور مختلف ارزش‌های متفاوت دارند و برای هر امری می‌توان ارزشی تعیین کرد. اقتصاد سپهری است که ارزش در آن کاربرد روشن و معمولی دارد. در این سپهر، مبادله‌ی کالاها براساس ارزش آن‌ها که در واسطه‌ای به نام «پول» نمایان شده، بایکدیگر صورت می‌گیرد.

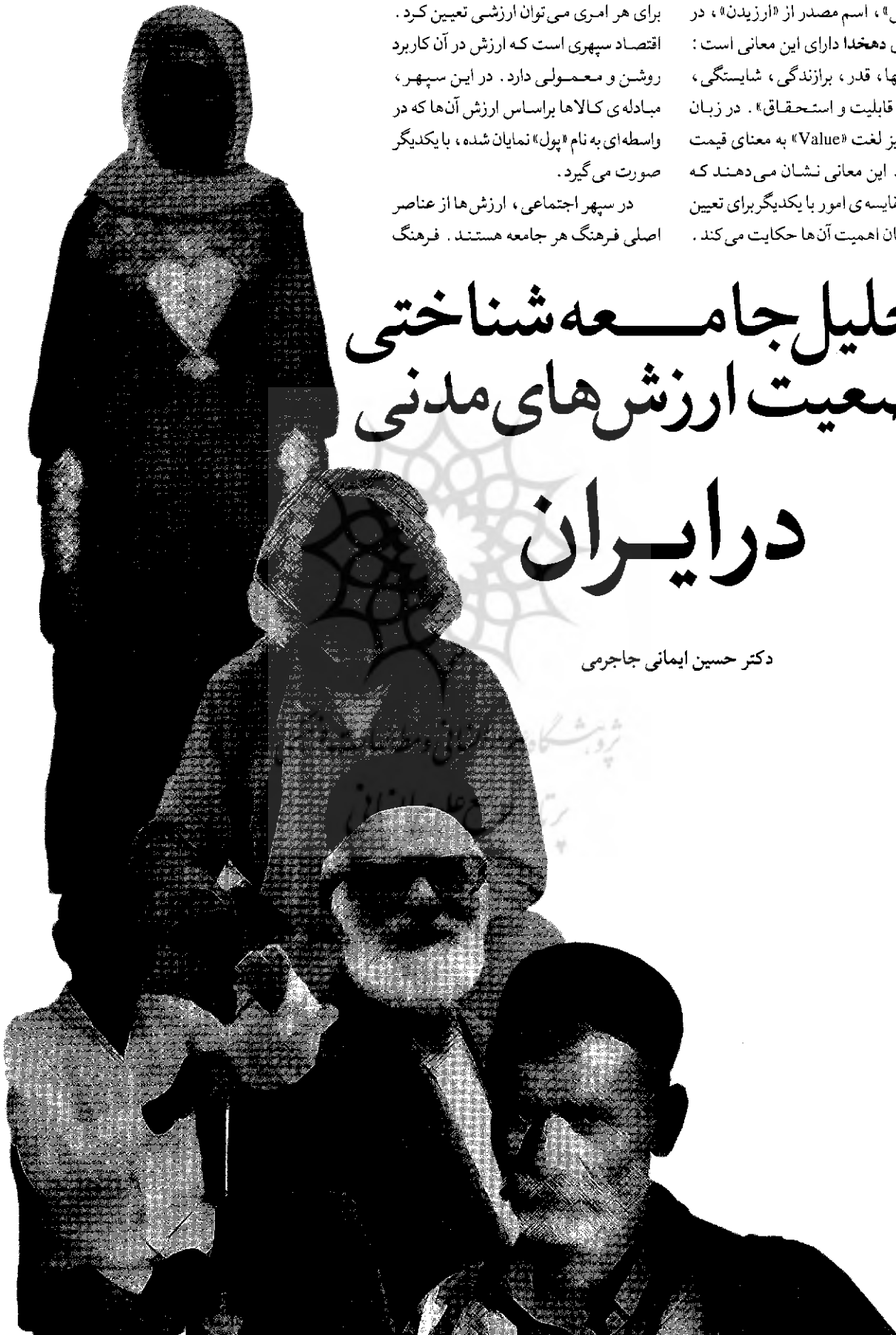
در سپهر اجتماعی، ارزش‌ها از عناصر اصلی فرهنگ هر جامعه هستند. فرهنگ

«ارزش»، اسم مصدر از «ارزیدن»، در لغت‌نامه‌ی دهخدا دارای این معانی است: «قیمت، بها، قدر، برازندگی، شایستگی، زیندگی، قابلیت و استحقاق». در زبان انگلیسی نیز لغت «Value» به معنای قیمت و بهاست. این معانی نشان می‌دهند که ارزش از مقایسه‌ی امور بایکدیگر برای تعیین مراتب و بیان اهمیت آن‌ها حکایت می‌کند.

تحلیل جامعه‌شناختی وضعیت ارزش‌های مدنی

درایران

دکتر حسین ایمانی جاجرمی

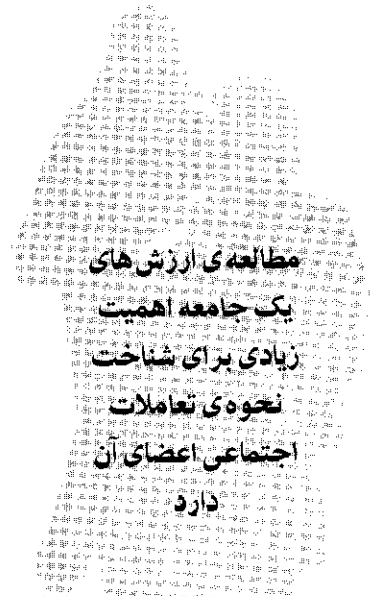

عاملی اساسی است که انسان‌ها را در سطحی بسیار فراتر از سایر موجودات زنده قرار می‌دهد. به جای انجام رفتارهای ساده و مکانیکی مبتنی بر غریزه، «فرهنگ گونه‌ای» جانشین برای غریزه است، زیرا به انسان‌ها جهت می‌دهد و آن‌ها را از آزمایش و خطای دائمی رها می‌سازد [Horton]. ارزش‌ها در فرهنگ نقش حامی و نگهدارنده و روش‌های مرسوم را دارند. آن‌ها به انسان‌ها می‌گویند که در هر موقعیت به چه‌سان رفتار کنند. ارزش‌ها معیارهایی را تشکیل می‌دهند که رفتار افراد براساس آن‌ها داور و قضاوت می‌شود. به این ترتیب، آن‌ها نقش راهنما را در تعاملات اجتماعی دارند. مطالعه‌ی ارزش‌های یک جامعه اهمیت زیادی برای شناخت نحوه‌ی تعاملات اجتماعی اعضای آن دارد. با وجود این، گستردگی و پیچیدگی ارزش‌ها، انتخاب و گزینش موضوع را الزامی می‌سازد.

در این مقاله با تشریح مفهوم ارزش و نقش آن در راهبری کنش‌ها، به بررسی وضعیت ارزش‌های مدنی در جامعه‌ی ایران براساس نشایح «پیمایش ارزش‌ها و نگرانی‌های ایرانیان» می‌پردازیم. دلیل انتخاب این ارزش‌ها، توجه ویژه‌ای است که در جامعه‌شناسی به پیامدهای مثبت «فرهنگ مدنی»^۱ مانند کارایی دموکراسی، توسعه‌ی اقتصادی و امنیت عمومی برای اجتماع شده است. در نظریه‌های جامعه‌شناسی معاصر این موضوع در قالب نظریه‌ی «سرمایه‌ی اجتماعی»^۲ بیان شده است.

پیچیدگی و تنوع‌پذیری ارزش‌ها
در هر جامعه‌ای برخی ارزش‌ها اهمیت بیش‌تری نسبت به بقیه دارند. برای نمونه، در جامعه‌ی آمریکا «وقت‌شناسی»، «پیشرفت مادی» و «رقابت» ارزش‌های اصلی هستند. در جامعه‌ی ایران برخی

مطالعه‌ی ارزش‌های یک جامعه اهمیت زیادی برای شناخت نحوه‌ی تعاملات اجتماعی اعضای آن دارد

ارزش‌های عمیق و متمکن است «مهمان‌نوازی» و «خانواده‌دوستی» باشند. در یک جامعه‌ی ساده، اعضا عموماً درباره‌ی یک مجموعه ارزش‌ها توافق زیادی دارند، درحالی‌که جامعه‌ی پیچیده صاحب نظام‌های ارزشی متنوعی است. برای نمونه، در جامعه‌ی صنعتی شده، برخی مباحث عبارتند از:

- آیا تشویق حداکثر توسعه‌ی اقتصادی اهمیت بیش‌تری دارد یا حفاظت از محیط زیست؟

- آیا باید به پیشرفت فردی اندیشید یا آن‌که بر پایه‌ی افکار گروه فعالیت کرد؟

- سطوح ارزش‌ها نیز قابل توجه است. برخی ارزش‌ها «جهانی»^۱ هستند و تقریباً برای تمامی آدمیان پذیرفته شده‌اند؛ مانند ارزش‌های مربوط به حق حیات. برخی دیگر «ملی» هستند؛ مانند ارزش‌های مربوط به پوشش زنان در کشورهای مسلمان. در آخرین سطح نیز ارزش‌های «محلی» قرار دارند. این ارزش‌ها برای افراد متعلق به یک گروه قومی یا ساکن در یک منطقه‌ی جغرافیایی اهمیت دارند. برای نمونه می‌توان ارزش‌های مربوط به نحوه‌ی رفع اختلاف در میان قبایل عرب خوزستان که «فصل»^۲ ناسیده می‌شود نام برد.

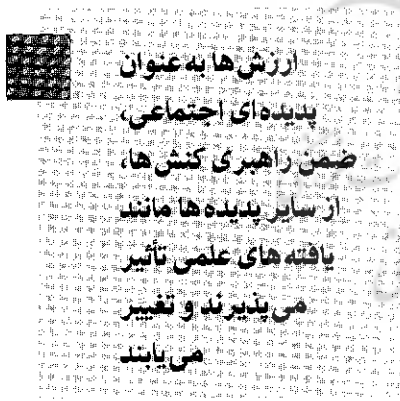
ارزش‌ها در طول زمان تغییر می‌کنند. رفتاری که در گذشته دارای مشروعیت بود، در زمان حال با نظام‌های ارزشی موجود

مشروعیت ندارد. برای نمونه، تنبیه بدنی کودکان رفتاری بود که در سالیان پیشین، در بیش‌تر خانواده‌ها امری معمول و جاافتاده بود، اما امروزه این رفتار به‌ندرت از خانواده‌ها سر می‌زند. علت این تفاوت آن است که ارزش‌های جامعه در گذر زمان تغییر کرده‌اند. یافته‌های علم روان‌شناسی تربیتی موجب شده‌اند، نظام‌های ارزشی جدیدی جایگزین نظام‌های گذشته شوند. ارزش‌ها به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی، ضمن راهبری کنش‌ها، از سایر پدیده‌ها مانند یافته‌های علمی تأثیر می‌پذیرند و تغییر می‌یابند. با وجود این، تغییرات ارزشی به زمان طولانی نیاز دارد و به سادگی اتفاق نمی‌افتد.

جامعه‌شناسی و مسأله‌ی ارزش

در جامعه‌شناسی دو رویکرد به ارزش‌ها وجود دارد: در رویکرد نخست، ارزش به‌عنوان موضوعی مورد نظر است که پژوهشگران اجتماعی باید در انجام تحقیقات علمی خود از آن بهره‌یز کنند و به‌ویژه هنگام نتیجه‌گیری، تا حد امکان ارزش‌های خود را از یافته‌ها جدا سازند. البته تأثیرپذیری آن‌ها از ارزش‌هایشان در انتخاب موضوع تحقیق تا اندازه‌ی زیادی پذیرفتنی است. مسأله‌ی ارزش‌های مذهبی، سیاسی و ایدئولوژیک جامعه‌شناسان و نقش آن‌ها در پژوهش اجتماعی، موضوع بحث جامعه‌شناسان کلاسیک، به‌ویژه کسانی چون امیل دورکیم و ماکس وبر بوده است [Marshall, 1998]. در رویکرد دوم، ارزش‌ها موضوع مطالعه‌ی جامعه‌شناسی هستند. یکی از عناصر مهم تشکیل‌دهنده‌ی جامعه ارزش‌ها هستند. بنابراین، مطالعه‌ی جامعه در واقع مطالعه‌ی ارزش‌هاست. در این رویکرد، ارزش‌ها به‌عنوان «داده‌های اجتماعی»^۳ مورد مطالعه قرار می‌گیرند.

ارزش‌ها و گرایش‌ها محققان اغلب میان ارزش‌ها و «گرایش‌ها»^۴ی موجود در جامعه تمایز قائل می‌شوند. ارزش‌ها «تمایلاتی»^۵ قوی، نسبتاً پایدار، زیربنایی و اغلب اوقات ناروشن هستند. در مقابل، گرایش‌ها به نظرات و افکار نه‌چندان ژرف، با استواری ضعیف و به شدت متغیر اطلاق می‌شوند. معمولاً جوامع می‌توانند نسبت به گرایش‌های متنوع تساهل داشته باشند، اما در عوض، در مورد ارزش‌های افراد، خواهان میزان قابل توجهی هم‌گونی و هم‌سازی هستند. اجماع اجتماعی و سیاسی جوامع، از طریق منبع عمومی ارزش‌های مشترک شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر، جوامع می‌توانند تا اندازه‌ی زیادی نسبت به گرایش‌های افراد، مانند انتخاب نوع پوشش و رنگ آن، تحمل داشته باشند، اما در مورد دگرگونی ارزش‌ها با قاطعیت زیادی ایستادگی می‌کنند. برای نمونه، در جامعه‌ای مذهبی که پوشش زنان

ارزش‌ها به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی، ضمن راهبری کنش‌ها، از سایر پدیده‌ها مانند یافته‌های علمی تأثیر می‌پذیرند و تغییر می‌یابند

به‌عنوان یک ارزش پذیرفته شده است، تا اندازه‌ای در مورد شکل و رنگ حجاب تنوع گرایش پذیرفته می‌شود، اما نداشتن پوشش به‌عنوان یک ضد ارزش ممکن است با مجازات روبه‌رو شود. ایستادگی در مقابل دگرگونی ارزش‌ها تا میزان زیادی به سبب آن است که جامعه خواهان حفظ انسجام اجتماعی است و ارزش‌های مشترک نقش زیادی در ایجاد

ارزش‌ها در فرهنگ نقش حامی و نگهدار قواعد و روش‌های مرسوم را دارند

افسوس‌آمیز می‌باید دانست. البته لازم به ذکر است که این تصور از انجام اجتماعی از سوی جامعه‌شناسان طرفدار «نظریه‌ی اقتصاد»^۲ مورد نقد قرار می‌گیرد. به نظر آن‌ها، طبقه‌ی حاکمه به سبب آن که نگران از دست دادن سلطه‌ی خود است، با دگرگونی ارزش‌های توجیه‌کننده‌ی تسلطش به شدت مخالفت می‌ورزد و برای مجازات متخلفان از ابزارهای سرکوب استفاده می‌کند.

ارزش‌ها و هدایت کنش اجتماعی

تالکوت پارسونز یکی از جامعه‌شناسانی است که به موضوع ارزش‌ها و نقش آن‌ها در شکل دادن به کنش اجتماعی توجه کرده است. او «کنش اجتماعی» را متشکل از چهار عنصر زیر می‌داند:

۱. کنشگر: که می‌تواند یک فرد، یک گروه یا یک جامعه باشد.

۲. وضعیت: که شامل اشیای فیزیکی و اجتماعی است که کنشگر با آن‌ها ارتباط برقرار می‌کند.

۳. نمادها: که به واسطه‌ی آن‌ها، کنشگر با عناصر متفاوت وضعیت ارتباط پیدا می‌کند و برای هر یک معنایی قائل می‌شود.

۴. قواعد، هنجارها و ارزش‌ها: که جهت‌یابی کنش را هدایت می‌کنند؛ یعنی روابطی را که کنشگر با اشیای اجتماعی و غیراجتماعی محیطش دارد [روشه، ۱۳۷۶: ۵۹].

پارسنز از مفهوم «متغیر الگویی»^۳ برای

اشاره به الگوهای ارزشی-رفتاری متفاوت در گونه‌های مختلف جوامع استفاده می‌کند. آن‌ها نشانگر الگوهای عام عمل هستند و از جامعه‌ای به جامعه دیگر، حسب پیچیدگی روابط نهادی در جامعه، تغییر می‌کند. بر این اساس، «جهت‌گیری‌های ارزشی»^۴ متفاوتی برای افراد، حسب جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، وجود دارد. به عبارت دیگر، شیوه‌ای که انسان‌ها دنیای اجتماعی را تجربه می‌کنند، بر نحوه‌ی رفتار آن‌ها در دنیای مذکور مؤثر است. پارسنز متغیرهای الگویی را به پنج دسته تقسیم می‌کند که هر یک دو گزینه یا دو راه را در اختیار کنشگر، برای انتخاب هنگام کنش قرار می‌دهد. این‌ها عبارتند از:

۱. عام‌گرایی در برابر خاص‌گرایی: یا داوری براساس ارزش‌ها و هنجارهای عام در مقابل داوری براساس معیارهای خاص و شرایط ویژه. برای نمونه، اگر مدیر یک سازمان در انتخاب کارکنان براساس معیارهای عام مانند تحصیلات و تخصص رفتار کند، او کنش را انجام داده که معطوف به عام‌گرایی است. اما اگر در انتخاب خود به ویژگی‌هایی مانند روابط خویشی و دوستانه‌ی افراد با خود توجه کرده باشد، کنش او معطوف به خاص‌گرایی است.

۲. اکتساب در برابر انتصاب یا دستاورد در برابر ماهیت: هنگام داوری در مورد اشیاء، اگر توجه به عملکرد شیء باشد و خصوصیات درونی آن اهمیتی نداشته باشد، کنش معطوف به دستاورد انجام داده‌ایم. اما اگر به ماهیت شیء به عنوان معیار داوری توجه کرده باشیم، کنش ما معطوف به ماهیت بوده است. برای نمونه، در ارزیابی افراد اگر آن‌ها را براساس توانایی و تخصص داوری کنیم، کنش ما معطوف به دستاورد است. اما اگر به خانواده و گروه مذهبی آن‌ها توجه داشته باشیم، کنش از نوع معطوف به ماهیت انجام داده‌ایم.

۳. عاطفه در برابر بی‌طرفی عاطفی: اگر کنشگر در انجام کنش براساس احساسات و عواطف خود عمل کند، کنش معطوف به عاطفه را انجام داده است، اما اگر عمل او براساس معیارهایی مانند نتیجه و عملکرد فارغ از احساسات باشد، کنش معطوف به بی‌طرفی عاطفی انجام شده است. برای نمونه، رابطه‌ی پدر با فرزند خود سرشار از احساسات و عاطفه است، درحالی‌که میان یک فروشنده بلیت و خریدار، کنش مبتنی بر بی‌طرفی عاطفی صورت می‌گیرد.

۴. محدودیت و تشخیص در برابر وسعت و نبود تشخیص: این متغیر به نوع کنش و نیازهای ارضاشده از آن اشاره دارد. اگر کنشگر با موضوع خود رابطه‌ای داشته باشد که شمار زیادی از نیازها را ارضا کند، کنش او معطوف به وسعت است. اما اگر روابط زیادی داشته باشد که هر یک برای او نیاز خاصی را پاسخ گویند، کنش معطوف

اجتماع اجتماعی و کنش‌های اجتماعی در فرهنگ ارزش‌ها و روش‌های مرسوم را دارند

به محدودیت و تشخیص را انجام داده است. برای نمونه، روابط میان یک مادر و فرزند شمار زیادی از نیازهای جامعه‌شناختی و روان‌شناختی را ارضا می‌کند، درحالی‌که رابطه‌ی میان دو شریک تجاری، معمولاً ارضای نیازهای خاص مالی و پولی را در پی دارد.

۵. خودنگری در برابر جمع‌نگری: این متغیرها اشاره به این دارند که: «آیا عمل‌کننده

به هنگام انجام عمل، صرفاً منافع خویشتن را در نظر می‌گیرد، یا آن‌که به منافع جمع نظر دارد» [ساروخانی، ۱۳۷۰: ۸۴۹].

از متغیرهای الگویی می‌توان برای طبقه‌بندی کنشگران، سازمان‌ها و کشورها استفاده کرد. برای نمونه، در «نظریه‌ی نوسازی»، با استفاده از طبقه‌بندی متغیرهای الگویی پارسنز، جوامع به دو دسته‌ی مدرن و سنتی تقسیم می‌شوند. دسته‌ی مدرن جوامعی را تشکیل می‌دهد که در آن‌ها، کنش‌ها بیشتر به ارزش‌های عام‌گرایی، دستاورد، بی‌طرفی عاطفی، وسعت و خودنگری معطوف هستند. در مقابل، جوامع سنتی به کنش‌های معطوف به خاص‌گرایی، ماهیت، عاطفه، محدودیت و جمع‌نگری، توجه دارند. متغیرهای الگویی و تقسیم‌بندی جوامع براساس آن‌ها، بارها از سوی برخی جامعه‌شناسان، به‌ویژه آن‌هایی که در چارچوب نظریه‌ی وابستگی و تضاد قرار دارند، به سبب مسائلی مانند اثبات‌نشدن تجربی مفاهیم نظری، مورد نقد قرار گرفته‌اند. با وجود این، متغیرهای الگویی ابزار سودمندی برای تحلیل موضوع ارزش‌ها و کنش‌های معطوف به آن‌ها فراهم می‌آورند.

ارزش‌های مدنی در ایران

با توجه به مباحثی که مطرح شد، می‌توان ارزش‌های موجود در جامعه را هدایت‌کننده‌ی کنش‌های اعضای آن دانست. پس در جامعه‌ای که ارزش‌های جمع‌گرایانه از قوت زیادی برخوردارند، انتظار می‌رود که افراد در کنش‌های خود، به منافع جمعی بیش از منافع فردی اندیشه کنند. فرهنگ مدنی یکی از موضوعاتی است که محققان گوناگون، مانند آلموند و وربا (۱۹۶۳)، پاتنام (۱۳۸۰)، و رایس و سامبرگ (۱۹۹۷) به‌عنوان عاملی مهم در توسعه‌ی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه، به آن توجه کرده‌اند. این فرهنگ

براساس آثار محققان مذکور از ارزش‌هایی تشکیل شده است که به‌طور خلاصه می‌توان آن‌ها را ارزش‌های جمع‌گرایانه یا ارزش‌های مشوق «عمل جمعی»^۱ نامید. ارزش‌های مدنی مشوق «اعتماد»^{۱۱}، «تساهل»^{۱۲}، «همکاری»^{۱۳} و «مشارکت»^{۱۴} در امور عمومی هستند. در فرهنگ مدنی، اعتماد تنها به آشنایان و نزدیکان محدود نیست، بلکه حوزه‌ی وسیع‌تری از سازمان‌ها و افراد را شامل می‌شود که می‌توان آن را «اعتماد تعمیم‌یافته» نام نهاد. این برداشت از اعتماد به جهت‌گیری ارزشی عام‌گرایانه‌ی پارسنز نزدیک می‌شود که براساس آن، کنش‌فرد نه براساس آشنایی‌های نزدیک، بلکه براساس معیارهای عام صورت می‌گیرد.

اگرچه در کشورهای توسعه‌یافته، پژوهش در مورد ارزش‌های مدنی پیشینه‌ای طولانی دارد و معمولاً در پیمایش‌های عمومی، این ارزش‌ها مورد سنجش قرار می‌گیرند، اما در ایران پیمایش‌های عمومی به‌تازگی آغاز شده‌اند. در این زمینه، سوی تحقیق دکتر علی اسدی در سال‌های آغازین دهه‌ی پنجاه، کار مهم دیگر، پیمایش «ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان» (۱۳۸۰) است که «دفتر طرح‌های ملی» وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی آن را در سال ۱۳۸۰ براساس مصاحبه‌ی حضوری با ۱۶۸۲۴ نفر افراد ۱۵ ساله و بالاتر ساکن ۲۸ استان کشور انجام داده است. در این

بخش از نوشتار، وضعیت ارزش‌های مدنی در ایران براساس پیمایش مذکور تحلیل می‌شود.

در این پیمایش، از میان موضوعات متفاوتی که مورد سنجش قرار گرفته‌اند، متغیرهای «عام‌گرایی» و «احساس اعتماد بین شخصی»، با توجه به تعریفی که از فرهنگ مدنی ارائه شد، بیش‌تر برای منظور ما مناسب هستند. عام‌گرایی با دو پرسش سنجیده شده است. پرسش نخست این است: «فرض کنید رئیس یک اداره هستید و یکی از بستگان نزدیک شما برای کار اداری به شما مراجعه می‌کند. تا چه اندازه حاضرید کار او را خارج از نوبت انجام دهید؟» پاسخ‌های داده شده با ترکیب طبقات مشابه، در جدول ۱ بیان شده‌اند.

۲۶	۲۷	۲۸
----	----	----

پاسخ‌های پرسش انجام کار فامیل خارج از نوبت

حکایت از ضعف نسبی فرهنگ مدنی دارد. با وجود این، ارائه‌ی تحلیل‌های کامل نیازمند پیمایش‌های دقیق‌تر و تکرار شده در فاصله‌های زمانی منظم است. یکی از ایرادات پیمایش استفاده شده در این نوشتار این است که در مورد «اعتماد تعمیم یافته»، یعنی اعتماد به سازمان‌ها و افراد غریبه، پرسشی طرح نشده بود.

زیر نویس:

1. Civic Culture
2. Social Capital
3. Universal
4. Social Data
5. Attitudes
6. Dispositions
7. Conflict Theory
8. Pattern Variable
9. Value Orientation
10. Collective Action
11. Trust
12. Tolerance
13. Cooperation
14. Participation

منابع:

پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). دم‌کراسی و سنت‌های مدنی. ترجمه‌ی محمدتقی دلفروز. سلام. تهران.
دفتر طرح‌های ملی (۱۳۸۰). پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. تهران.
دهخدا، علی‌اکبر. لغت‌نامه‌ی دهخدا، لوح فشرده، روایت سوم. مؤسسه‌ی انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
روشه، گئی (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی تالکوت پارسنز. ترجمه‌ی عبدالحسین نیک‌گهر. مؤسسه‌ی فرهنگی انتشاراتی تیان. تهران.
ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). دایرة‌المعارف علوم اجتماعی. انتشارات کیهان. تهران.
Almond, Gabriel A. and Sidney Verba (1963). The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Boston, MA: Little, Brown, and Co.
Horton Paul b. and Hunt Chester L. Sociology. Mc-Graw-Hill.
Marshall Gordon (1998). A Dictionary of Sociology. Oxford University Press.
Rice Tom W. and Sumberg Alexander F (1997). Civic Culture and Governmental Performance in the American States. Publius: The Journal of Federalism. 27(1) Winter.

اقوام و خویشان خود را تا چه حد قابل اعتماد می‌دانند؟ این بار تنها ۴۸ درصد پاسخگویان گزینه‌ی زیاد را انتخاب کرده بودند و ۳۳/۵ درصد به گزینه‌ی متوسط اشاره داشتند. در پرسش سوم از پاسخگویان خواسته شده بود تا میزان اعتماد خود را به دوستانشان بیان کنند. پاسخگویانی که گزینه‌ی زیاد را انتخاب کرده بودند، ۴۴ درصد و ۳۴ درصد نیز گزینه‌ی متوسط را برگزیده بودند. این یافته‌ها نشان می‌دهند، شعاع اعتماد هرچه از خانواده‌ی فرد دور می‌شود، کاهش می‌یابد.

نتیجه‌گیری

در این نوشتار تلاش شد تا با تشریح مفهوم ارزش و نقش آن در هدایت کنش اجتماعی با استفاده از نتایج یک پیمایش سراسری، وضعیت ارزش‌های مدنی بررسی شود. اگرچه داده‌های پیمایش مذکور تمامی عناصر فرهنگ مدنی را شامل

همان‌گونه که جدول ۱ نشان می‌دهد، از نظر ۲۶ درصد پاسخگویان، انجام کار فامیل خارج از نوبت امری پذیرفتنی است و ۲۷ درصد نیز در این مورد نظری میانه دارند. در مقابل، ۴۷ درصد پاسخگویان به گزینه‌ی کم اشاره داشته‌اند. اگر بپذیریم که ۲۶ درصد از افراد جامعه در مواجهه با موقعیت کنشی که دو گزینه‌ی داوری براساس معیارهای عام و داوری براساس معیارهای خاص را داشته باشد، گزینه‌ی دوم را برمی‌گزینند و برای ۲۷ درصد نیز این گزینش پذیرفتنی است، می‌توان قضاوت کرد که برای نیمی از جامعه، خاص‌گرایی معنادار است. پرسش دوم این است: «اگر افسر راهنمایی و رانندگی باشید و دوست نزدیک شما از چراغ قرمز عبور کند، تا چه اندازه احتمال دارد او را جریمه کنید؟» جدول ۲ پاسخ‌های داده شده را نشان می‌دهد: داده‌های جدول ۲ هم‌خوانی زیادی با

۲۶	۲۷	۲۸
----	----	----

پاسخ‌های پرسش احتمال جریمه دوست

نمی‌شوند، اما براساس دو متغیر عام‌گرایی و اعتماد بین شخصی می‌توان گفت، در جامعه‌ی ایران، ارزش‌های مدنی که بر پایه‌ی جمع‌گرایی و «اعتماد تعمیم یافته» بنا شده‌اند، از قوت زیادی برخوردار نیستند. براساس داده‌های ارائه شده، ارزش‌های مورد بحث، در بخش زیادی از جامعه بر پایه‌ی خاص‌گرایی و «اعتماد بسته» قرار دارند. این یافته، در مقایسه با نکات مورد توجه صاحب نظران موضوع، مانند پاتنام،

جدول ۱ دارند. بنابراین می‌توان همان تحلیل بالا را برای این جدول نیز ذکر کرد. برای سنجش متغیر «احساس اعتماد بین شخصی» از سه پرسش استفاده شد. نخست پرسیده شد: «شما اعضای خانواده‌ی خود را تا چه حد قابل اعتماد می‌دانید؟» پاسخ‌های داده شده نشان می‌دهند که بیش‌تر افراد، یعنی ۸۸ درصد، این اعتماد را زیاد می‌دانند. پرسش دوم از پاسخگویان خواسته شده بود تا بگویند،